

Newsletter-ul este elaborat în baza emisiunii radiofonice din 23 iunie 2016, realizate de Asociația pentru Politică Externă (APE) în comun cu Friedrich-Ebert-Stiftung (FES). Emisiunea este difuzată de postul de Radio Moldova, partenerul media al proiectului. Emisiunea radio și Newsletter-ul sunt parte a proiectului FES și APE „Dialoguri de politică externă”. Conținutul poate fi preluat liber cu menționarea sursei.

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • IUNIE 2016 • NR.6 (124)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Materialele sunt realizate de Lina Grâu – expert pe politică externă și relații internaționale, coordonator de programe APE.

TEMELE EDIȚIEI:

- 1. Signe Burgstaller:** Corupția sistemică la nivel înalt este un obstacol major în dezvoltarea politică și economică
- 2. Nicu Popescu:** Brexit - orice slăbire internă a UE are un efect negativ asupra geopoliticii est-europene
- 3. Iulian Groza:** Climatul politic actual din Republica Moldova nu vine să favorizeze o avansare a relației cu UE

Ultima perioadă a fost marcată de o serie de evenimente importante pentru Republica Moldova.

Procuratura generală de la Chișinău are începând cu 7 iunie un nou consilier din partea Uniunii Europene. Letonul Aivars Ostapko a fost ales în urma concursului organizat de Delegația Europeană din R. Moldova pentru a sprijini Procuratura generală în procesul de reformare și modernizare instituțională. IPN citează un comunicat oficial în care se spune că noul consilier are o experiență de 15 ani la procuratura din Letonia, și că el va lucra împreună cu procurorii moldoveni pentru accelerarea reformelor instituționale.

Președintele Partidului Popular European, Joseph Daul, și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu starea de sănătate a fostului premier Vlad Filat, aflat în greva foamei, căruia i s-a făcut rău pe 21 iunie la procesul de judecată intentat împotriva sa sub acuzația de luare de mită și abuz în legătură cu furtul unui miliard de lei din trei bănci moldovenești. „Sunt profund preocupat de starea de sănătate a fostului premier moldovean Vlad Filat și refuzul autorităților de a-i garanta un proces public și echitabil”, a scris politicianul european pe Twitter. Vlad Filat respinge acuzațiile care i se aduc, spunând că ar fi victima fostului său partener de guvernare, fruntașul democrat Vlad Plahotniuc.

Responsabilul de afacerile externe al regiunii separatiste transnistrene, Vitalii Igraniev, a declarat că mediatorii internaționali la negocierile privind reglementarea conflictului transnistrean „urmează o idee utopică”, încercând să mențină „granițele Moldovei sovietice”. Igraniev a făcut declarația într-un interviu acordat regiunii germane Steffi Wurster, care filmează un documentar despre misiunea de pacificare de la Nistru. Vitalii Igraniev a mai spus că negocierile nu vor aduce niciodată rezultate, dacă nu se va ține cont de voința exprimată de populația regiunii la referendumul din 2006 pentru independență și apropierea de Rusia.

Un sondaj al Centrului de stat pentru cercetări sociologice de la Moscova realizat la începutul lunii iunie în regiunea separatistă transnistreană relevă că 86 la sută dintre respondenți ar vrea alipirea la Rusia, și doar 9 la sută pledează pentru independența Transnistriei. Reunificarea cu Republica Moldova este considerată o opțiune bună de doar 2 la sută dintre respondenți. În același timp, sondajul arată că 24 la sută dintre transnistreni ar vota la așa-zisele alegeri prezidențiale din decembrie pentru președintele Sovietului suprem, Vadim Krasnoselski, și doar 11 la sută și-ar da votul pentru actualul lideri de la Tiraspol, Evgheni Șevciuk. Acesta a devenit foarte nepopular în urma profunde crize economice cu care se confruntă în ultimii doi ani regiunea separatistă a Republicii Moldova.

Ministerul de Externe de la Chișinău a adresat pe 21 iunie Ambasadei Federației Ruse o notă verbală prin care autoritățile rusești sunt somate să înceteze acțiunile de recrutare ilegală pe teritoriul Republicii Moldova a cetățenilor în rândul Forțelor Armate ale Federației Ruse. Invocând acțiunile de recrutare înregistrate recent în localitatea Ternovca din raionul Slobozia, dar și alte cazuri similare înregistrate anterior, MAE susține că astfel de acțiuni contravin legislației naționale și dreptului internațional și cere din nou Rusiei să-și retragă trupele și munițiile de pe teritoriul Republicii Moldova, dar și transformarea actualei operațiuni de menținere a păcii într-o misiune civilă multinațională cu mandat internațional.

Mai mulți ambasadori ai statelor membre UE la Chișinău au arătat un cartonaș roșu corupției din Republica Moldova, un gest împrumutat din simbolismul Campionatului European de Fotbal care se desfășoară în această perioadă. Diplomati au pozat având pe fundal drapelul UE, iar în mână un cartonaș de culoare roșie pe care scrie „Roșu pentru corupție”. Acțiunea a fost susținută și de reprezentanți ai societății civile care adoptat și ei același gest pe rețelele de socializare.

Signe Burgstaller: Corupția sistemică la nivel înalt este un obstacol major în dezvoltarea politică și economică

Suedia este unul dintre donatorii cei mai mari pentru Republica Moldova și a avut un rol important în sprijinirea reformelor democratice și

a parcursului european al Republicii Moldova, fiind una din inițiatoarele Parteneriatului Estic. Ambasadoarea Suediei în Republica Moldova, Signe

Burgstaller, îndeamnă autoritățile de la Chișinău să promoveze reforme reale și spune că acestea vor aduce și o asistență internațională pe măsura succeselor obținute pe interior. „Mai multe reforme înseamnă și mai multă asistență”, subliniază Signe Burgstaller într-un interviu pe care ni l-a oferit în exclusivitate.

■ **Lina Grâu:** Suedia a avut întotdeauna o voce puternică și o poziție activă în Moldova. Care sunt prioritățile mandatului dumneavoastră ca ambasador?

■ **Signe Burgstaller:** Suedia a stabilit relații diplomatice cu Republica Moldova în anul 1992, fiind un susținător activ al dezvoltării politice, economice și sociale a Moldovei mai bine de două decenii. Unul dintre instrumentele noastre principale este programul bilateral de cooperare de reformă, care se ridică în prezent la aproximativ 10-12 milioane de euro pe an.

Suedia a fost, de asemenea, un puternic susținător al Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic al Uniunii Europene, care a fost lansat în 2009, cu scopul de a promova integrarea economică și de asociere politică a țărilor din vecinătatea estică a Uniunii Europene.

Pe parcursul mandatului meu în calitate de ambasadoare a Suediei în Republica Moldova voi continua să acord prioritate susținerii agendei de reforme a Moldovei, bazată pe Acordul de Asociere cu UE, și în conformitate cu propria noastră strategie de rezultate pentru cooperarea bilaterală în domeniul reformelor din Europa de Est. În acest fel, Suedia dorește să contribuie la dezvoltarea Moldovei, să aducă beneficii concrete pentru populație și, de asemenea, să

promoveze procesul de integrare europeană a Moldovei.

O altă prioritate pentru mine este de a continua să mă bazez pe legăturile noastre excelente bilaterale în domeniul politic, economic, cultural, educațional și în multe alte domenii. Ori de câte ori este posibil, voi sprijini contactele și schimburile interpersonale, deoarece acest lucru oferă un conținut important pentru relațiile noastre bilaterale.

■ **Lina Grâu:** Ce credeți despre situația din Moldova, și anume despre cea din sectorul bancar, justiție, din domeniul luptei împotriva corupției, a spațiului informațional și al independenței mass media?

■ **Signe Burgstaller:** Deși o țară de mare potențial, Moldova încă se mai confruntă cu multe provocări, inclusiv în domeniile pe care tocmai le-ați menționat. Corupția sistemică la nivel înalt este un obstacol major în calea dezvoltării politice și economice, precum este și lipsa de independență a instituțiilor de drept. Situația din sectorul bancar este deosebit de îngrijorătoare – este nevoie de măsuri urgente pentru a consolida structurile de guvernare și a spori transparența privind proprietarii băncilor. Sunt necesare reforme-cheie pentru a reduce corupția, pentru a consolida statul de drept, a îmbunătăți mediul de afaceri și a obține stabilitate macro-financiară în țară – și nu doar pentru că acestea servesc la îndeplinirea angajamentelor asumate prin Acordul de Asociere UE-Republica Moldova, ci pentru că este în interesul Moldovei să facă acest lucru.

Cât despre situația în domeniul mass-media, aș dori să subliniez rolul mass-mediei independente ca pilon fundamental al oricărei societăți democratice, ca un „câine de pază” al democrației, dar și ca o platformă

pentru fluxul liber de idei. Deși există un număr mare de instituții mass-media în Republica Moldova și un acces aproape liber la informație, iar libertatea presei este suficient garantată prin lege, există unele tendințe îngrijorătoare în domeniul mass-media. Printre acestea se numără concentrarea și lipsa de transparență în proprietatea mass-media și accesul inegal la venituri din publicitate, care cresc presiunea financiară asupra unor actori media independenți. Cadrul legislativ ar trebui să fie modificat în conformitate cu recomandările internaționale în acest domeniu.

■ **Lina Grâu:** Cum a ajuns Moldova să devină dintr-o poveste de succes a Uniunii Europene într-o țară cuprinsă de instabilitate politică și criză economică într-un timp foarte scurt? Ce a mers prost?

■ **Signe Burgstaller:** După lansarea Parteneriatului Estic al UE, Moldova a realizat progrese rapide în negocierea, semnarea și ratificarea Acordului de Asociere și a ZLSAC. Moldova este singura țară din Parteneriatul Estic care are la moment un Acord de liberalizare a regimului de vize cu UE. Aceștia sunt pași importanți și realizări impresionante în relațiile țării cu UE, însă munca cu adevărat grea începe cu punerea în aplicare a agendei de reforme.

Din cauza fraudei bancare și a altor circumstanțe, anul trecut, o mare parte din energia politică a fost consumată pe situația internă de criză politică și economică și a fost o pierdere de moment în procesul de reformă, însă aceasta se recuperează din nou. Există realizări în implementarea foii de parcurs privind agenda de reforme, însă rămâne încă mult de făcut pentru a pune în aplicare toate reformele. Am așteptări și sper ca autoritățile guvernamentale să continue realizarea

agendei de reforme și îndeplinirea angajamentelor și promisiunilor făcute, nu în ultimul rând, electoratului moldovenesc.

■ **Lina Grâu:** În ce măsură este vectorul european recuperabil pentru Moldova, în condițiile tensiunilor din regiune și a situației politice interne incerte? De ce depinde un progres real pe calea integrării europene a Chișinăului?

■ **Signe Burgstaller:** Cred că vectorul european este calea de urmat pentru Moldova și, în ciuda numeroaselor turbulențe din anul trecut, care au condus la o încetinire a agendei de reforme, vectorul extern al cursului european nu s-a schimbat. Rezultatele alegerilor parlamentare recente, de asemenea, arată că majoritatea populației este în favoarea cursului european al țării.

Eu cred că răspunsul la numeroasele provocări cu care se confruntă Moldova este să urmeze calea europeană și agenda de reformă cu mai multă vigoare și determinare. Acest lucru va implica, de asemenea, reforme profunde și structurale care pot fi dureroase pe termen scurt, dar care vor spori stabilitatea, gradul de rezistență și prosperitatea țării pe termen lung. Alte țări din Europa au trecut prin acest proces de tranziție, în ultimul timp, cu mare succes și același lucru se poate realiza și în Moldova.

■ **Lina Grâu:** Există mai multe voci în ultima vreme în societate care spun că autoritățile doar mimează reformele. Cum vedeți Dvs. lucrurile – sunt reformele mimate sau sunt acestea reale în Moldova?

■ **Signe Burgstaller:** Reforme reale sunt necesare în toate sectoarele: lupta împotriva corupției, justiție, finanțe, bănci, administrație publică, dezvoltare regională, mass-media, energie și

multe altele. Există mari așteptări de la autoritățile guvernamentale pentru ca acestea să-și îndeplinească angajamentele și promisiunile făcute partenerilor internaționali și, nu în ultimul rând, populației Republicii Moldova. În cele din urmă, autoritățile guvernamentale vor fi evaluate în funcție de acțiunile și nu de retorica lor.

■ **Lina Grâu:** Ce mesaje ați avea, în acest context, către autoritățile moldovene, opoziție, clasa politică, societatea civilă?

■ **Signe Burgstaller:** Este nevoie de a se uni în jurul unei viziuni comune despre unde ați dori să fie Moldova în 5 sau în 10 ani, iar apoi de a mobiliza toate resursele în societate pentru a se îndrepta spre acea viziune. Autoritățile guvernamentale, parlamentul, opoziția, societatea civilă, instituțiile mass media – toți trebuie să joace un rol important în dezvoltarea societății.

O altă problemă importantă este cum pot fi create cele mai bune condiții pentru o societate incluzivă, în cadrul căreia toate minoritățile etnice să poată prospera și să se simtă mândre de statutul de cetățean al Republicii Moldova. Populația multilingvă și diversitatea Moldovei reprezintă avantaje de care țara poate beneficia mult mai mult.

■ **Lina Grâu:** Situația din Republica Moldova nu este foarte calmă, la fel ca și în regiune. Care credeți că sunt riscurile majore pentru Moldova?

■ **Signe Burgstaller:** Cred că este important ca autoritățile guvernamentale, dar și toate celelalte părți interesate, să rămână concentrate pe agenda de reforme și să realizeze progrese constante, îmbunătățind astfel funcționarea serviciilor publice și condițiilor de trai ale poporului Republicii Moldova. O altă stopare

sau încetinire a reformelor ar putea conduce la tensiuni sporite în societate și la instabilitate politică și economică.

■ **Lina Grâu:** Cum vedeți rolul partenerilor de dezvoltare ai Moldovei, în special UE, în promovarea reformelor? În ultimul timp, tot mai multe voci spun că asistența externă ar trebui să fie puternic condiționată de progresul reformelor și combaterea corupției, în caz contrar, se creează impresia că Occidentul ar sprijini un sistem corupt și nesatisfăcător.

■ **Signe Burgstaller:** Suedia este unul dintre principalii parteneri donatori ai Republicii Moldova, alături de UE, Germania, SUA și alte state. Și în calitate de membru al Uniunii Europene contribuim la programele de asistență ale UE în Moldova.

Rolul partenerilor de dezvoltare este de a promova reforme prin acordarea de sprijin politic, financiar și tehnic în realizarea reformelor. Comunitatea internațională a donatorilor se angajează într-un dialog cu autoritățile guvernamentale privind reformele necesare și anul trecut a prezentat Guvernului o Foaie de Parcurș cu recomandări de reforme într-o serie de sectoare. Noi putem acorda susținere, însă nu putem conduce procesul de reforme. În cele din urmă, voința politică și conducerea din Republica Moldovei sunt cele care vor determina ritmul și amploarea reformelor.

Partenerii de dezvoltare ai Moldovei sunt dispuși să se angajeze împreună cu Guvernul Republicii Moldova în sprijinirea reformelor, dar în același timp avem așteptări de la conducerea Republicii Moldova că aceasta implementa reformele. O rată mai mică de implementare va însemna și un nivel mai scăzut de finanțare. Dar acest lucru este valabil și pe invers: mai multe reforme înseamnă mai multe fonduri.

Nicu Popescu: Brexit - orice slăbire internă a UE are un efect negativ asupra geopoliticii est-europene

Pe 23 iunie cetățenii Marii Britanii sunt chemați la un referendum în care decid dacă țara va rămâne sau nu în UE. Ultimele sondaje de opinie anunță un rezultat foarte strâns la capătul acestui scrutin hotărâtor pentru viitorul politic și economic al Marii Britanii. O anchetă de opinie a ORB pentru Daily Telegraph acorda cu trei zile înainte de referendum un avans de două puncte susținătorilor anti-Brexit, cu 49 % din intențiile de vot. Institutul YouGov constatase, dimpotrivă, pentru Times, un ușor avantaj în favoarea taberei adverse. Referendumul va avea însă implicații majore, economice și politice, nu doar pentru Marea Britanie, dar și pentru Uniunea Europeană și pentru Europa de Est, explică Expertul Institutului European pentru Studii de Securitate de la Paris, Nicu Popescu.

■ **Lina Grău:** Care sunt implicațiile majore ale referendumului din 23 iunie din Marea Britanie?

■ **Nicu Popescu:** Impactul acestui referendum din Marea Britanie este destul de negativ în primul rând în Marea Britanie, pentru că a adus la o polarizare a spațiului politic, a partidelor politice, a dezbaterii publice, a dus la consolidarea și cristalizarea unui discurs populist-naționalist. Acest discurs acum a utilizat acest vehicul comun de mesaj antieuropean pentru a se consolida și a convinge o parte din publicul britanic. Deci, indiferent de ce se va întâmpla în viața reală deja impactul pentru politica britanică este unul negativ și se va face resimțit încă mulți ani înainte.

Evident că toate aceste discuții existențiale generează presiuni asupra UE care vin din mai multe direcții - și din direcția economiei, și din direcția crizei migraționale, și din direcția acestor discuții eurosceptice și a popularității partidelor populiste în Europa Occidentală. Deci, există foarte multe tendințe destul de îngrijorătoare care slăbesc potențialul UE, unitatea UE și, implicit, credibilitatea acesteia pe plan

internațional – atât în relațiile cu China, Rusia, Orientul Mijlociu și, evident, cu Europa de Est.

Pe de altă parte, UE, de la crearea sa în anii 1950, întotdeauna a avut crize pe anumite domenii, dar până la urmă Uniunea Europeană, având niște democrații veritabile, cu sisteme democratice, consolidate, instituționale, care funcționează indiferent de liderii de moment a reușit să depășească toate crizele cu care s-a confruntat. Deci, din această perspectivă UE are și experiența, și istoria, și capacitatea de a face față mai multor crize.

■ **Lina Grău:** Cum va afecta o eventuală decizie a britanicilor de a părăsi UE țările din Europa de Est și în special regiunea în care se află Republica Moldova?

■ **Nicu Popescu:** Este clar că pentru majoritatea statelor post-sovietice – Moldova, Ucraina, Georgia, dar chiar și Armenia și Belarus – este un avantaj ca în regiune să fie și alte forțe, și alți actori politici externi influenți. Aceste state își doresc ca UE să fie un jucător influent în această regiune pentru că acest lucru le permite să-și diversifice legăturile de politică externă, să-și consolideze marja de manevră în politica externă. Deci, orice slăbire internă în UE evident are și un efect negativ asupra geopoliticii est-europene.

Pe de altă parte - și acest lucru se vede în ultimii ani – avem o situație în care o bună parte din statele membre ale UE nu subscriu formal și nu sunt de acord cu politica sancțiunilor față de Rusia. Totuși, niciunul dintre aceste state nu au blocat și nu își doresc să blocheze politica actuală a UE față de Rusia, pentru că, în condițiile în

care situația din interiorul UE este deja destul de complicată, nu mai vor să-și creeze alte conflicte intra-europene din cauza Rusiei. Și, dacă vreți, un efect neașteptat al crizei din UE – al crizei economice și a situației cu referendumul din Marea Britanie – paradoxal duce la o unitate mai mare față de Rusia. Și paradoxal UE este astăzi mult mai unită în privința Rusiei decât era în 2007, 2008 sau 2009.

■ **Lina Grău:** Ce impact va avea situația din Marea Britanie asupra Republicii Moldova și a asistenței pe care o oferă Londra în particular pentru susținerea democrației în Republica Moldova? Deja sunt voci care afirmă că în cazul Brexitului cheltuielile în sectorul public britanic vor fi reduse dramatic.

■ **Nicu Popescu:** Moldova nu figurează pe agenda preocupărilor și a efectelor directe pe de urma referendumului britanic. Careva efecte asupra Moldovei eventual și teoretic se pot resimți ceva mai târziu, prin intermediul mai multor procese politice.

Indiferent de faptul dacă Marea Britanie rămâne sau se retrage din UE, la Londra există un consens destul de mare asupra faptului că Marea Britanie trebuie să rămână un actor de politică externă care continuă să fie activ pe scena internațională. Chiar în ultimii cinci ani Guvernul Marii Britanii a implementat niște măsuri destul de drastice de austeritate, a redus cheltuielile publice, a redus mulți angajați din sectorul public. Însă în două domenii Guvernul Marii Britanii nu a redus cheltuielile – în sănătate și în domeniul asistenței internaționale. Deci, bugetul asistenței britanice pentru statele terțe nu a fost redus. Și acest lucru indică un anumit grad de consens politic intern că Marea Britanie, fie ea în UE sau în afara UE, trebuie să rămână una din cele mai active și mai influente țări din lume.

Din această perspectivă eu nu cred că

trebuie să legăm asistența pe care o oferă Marea Britanie Moldovei de referendumul britanic.

■ **Lina Grău:** Și dacă britanicii vor decide să rămână totuși în UE? Însăși discuțiile pe Brexit au reușit deja să facă valuri mari în UE. Credeți că acest lucru va continua să aibă repercusiuni asupra situației din UE, sau lucrurile se vor liniști?

■ **Nicu Popescu:** Dacă votul va fi împotriva ieșirii din UE, practic nu se va întâmpla nimic în plan real și atunci status-quo-ul actual se prelungește pentru muți ani înainte.

Dar, evident, există acest val de insurgență electorală în întreaga UE, aceste sentimente anti-politice, împotriva actualelor elite din UE. Este o tendință care afectează astăzi Marea Britanie, dar afectează și foarte multe țări din UE. Și acest val va continua și va duce la crize electorale în următorii ani în toată Europa.

Deci, pur legal nimic nu se va întâmpla cu Marea Britanie, dar în plan politic problema acestei insatisfacții a publicului european față de starea actuală a Europei nu pleacă nicăieri după ziua referendumului din Marea Britanie. Recent am avut alegerile din Austria, în care un partid de extremă dreapta aproape câștigase alegerile, acum avem referendumul din Marea Britanie și acest tip de crize se vor repeta de câteva ori pe an în UE.

În cazul în care se votează împotriva rămânerii Marii Britanii în UE, scenariul este și el foarte clar – probabil negocierile de retragere din UE vor dura foarte mult timp: 5-6-7 ani, timp în care Marea Britanie va avea o poziție de negociere destul de slabă și statele membre ale UE nu vor avea dorința să facă careva concesii Marii Britanii. Și pur teoretic nu exclud și scenariul în care în următorii 5-7 ani Marea Britanie negociază cu greu condițiile retragerii din UE, dar aceste condiții sunt atât de proaste, încât Londra

își reconsideră pozițiile și este convocat un nou referendum pentru a revedea decizia de ieșire din UE.

■ **Lina Grău:** Revenind la Republica Moldova, care ar fi replica Dvs. la adresa celor care speculează pe Brexit și spun că dacă țări vechi vor să părăsească UE, atunci de ce Republica Moldova ar trebui să meargă către UE și că ar fi mai bine să se reorienteze către Est?

■ **Nicu Popescu:** Moldova ar fi avut mare noroc dacă s-ar fi aflat în situația Marii Britanii sau a Franței, cu prosperitatea lor, cu funcționalitatea instituțiilor din aceste state, în așa fel încât să-și poată permite să-și pună întrebări cu privire la avantajele integrării europene. Ar fi mult mai util ca Moldova să se compare cu alte state care au trecut prin transformări europene din Europa Centrală – cu România, Țările Baltice, Polonia, Bulgaria – care în ultimii 15 ani de proces de aderare la UE au trecut prin niște transformări fenomenale pe toate domeniile, de la infrastructură la instituții funcționale. Și acest tip de transformări și schimbări pozitive nu sunt oferite în Est.

Dacă vreți să fiu foarte concret, vă propun să mergeți la statistica comerțului extern al unei țări ca Armenia, care în ultimul an a aderat la Uniunea Eurasiatică. Și după aderarea la Uniunea Eurasiatică exporturile Armeniei în Rusia au scăzut cu 38 la sută, tot atâta cu cât au scăzut și exporturile europene în Rusia, chiar dacă Rusia și UE au făcut schimb de sancțiuni și restricții. Deci, e suficient să vă uitați la statistica comerțului extern al Kazahstanului cu Rusia, al Armeniei cu Rusia, ca să se vadă că acele state, care au aderat recent la Uniunea Eurasiatică, se află într-o situație foarte proastă. Ele au mărit tarifele la importuri din aproape toată lumea, deci produsele pe intern sunt mai scumpe, iar exporturile în Rusia au scăzut. Aceste țări se află într-o criză economică crescândă, criză direct provocată de dependența acestora de piața Uniunii Eurasiatice.

Julian Groza: Climatul politic actual din Republica Moldova nu vine să favorizeze o avansare a relației cu UE

Acordul de Asociere al UE cu Republica Moldova va intra în vigoare la 1 iulie 2016, potrivit unei decizii din luna mai a Consiliului Afacerilor Externe al UE. Acordul de Asociere a fost semnat la 27 iunie 2014 la Bruxelles și ratificat de Parlamentul de la Chișinău pe 2 iulie 2014, iar de Parlamentul European pe 13 noiembrie 2014. La momentul semnării, Acordul a stabilit un nou cadru juridic pentru avansarea relațiilor dintre Republica Moldova și UE spre o treaptă calitativ superioară, cea a asocierii politice și integrării economice cu UE. Documentul se aplică întregului teritoriu al Republicii Moldova, adică inclusiv regiunii transnistrene.

Unul dintre negociatorii acestui document, Julian Groza, fost ministru adjunct de Externe, retras între timp

în societatea civilă în funcția de director executiv al Institutului pentru Politici și Reforme Europene, spune că la momentul semnării Acordului autoritățile de la Chișinău vedeau o perspectivă mult mai bună a parcursului european al Republicii Moldova. Aceste speranțe au fost însă compromise de corupția și inconsistența clasei politice de la Chișinău.

■ **Lina Grău:** Dle Julian Groza, Dvs. ați făcut parte din echipa de negociatori din partea Chișinăului pe Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană. O întrebare, poate, subiectivă – acum doi-trei ani vă imaginați că în iunie-iulie 2016 vom ajunge în punctul în care suntem acum?

■ **Julian Groza:** Mi-era foarte greu atunci să anticipez evoluțiile, cu siguranță că

atunci mai mult ne gândeam cum să ne structurăm agenda de implementare ca să mărim dinamica de realizare a angajamentelor din Acordul de Asociere, inclusiv din perspectiva obiectivului avansării unei cereri de aderare la Uniunea Europeană.

Astăzi desigur că lucrurile sunt puțin diferite decât ne-am fi așteptat. Acest lucru în mare parte se datorează evoluțiilor de anul trecut, modului în care au fost create guvernele și crizei guvernamentale în final. Instituțiile guvernamentale propriu-zise sigur că au încercat să pună în aplicare acele angajamente pe care și le-au sumat – legi sau promovarea unor reforme – dar în situația în care există o criză guvernamentală este foarte greu de promovat o agendă care necesită o anumită voință politică, dar, pe de altă parte, necesită și stabilitate politică.

La începutul acestui an s-a creat un nou guvern, iar legat de modul în care a fost acesta creat există foarte multe semne de întrebare de legitimitate, lucru observat în societate, dar și de partenerii noștri europeni. Partea bună este că totuși s-a mărît pasul în realizarea angajamentelor din Acordul de Asociere în comparație cu anul trecut.

Noi la Institutul pentru Politici și Reforme Europene am făcut o analiză și constatarea noastră a fost că efortul de implementare s-a mărit, s-a dublat în comparație cu anul trecut. Și acest lucru vizează mai mult lichidarea restanțelor acumulate anul trecut, decât punerea în aplicare a acelor acțiuni planificate pentru 2016. Foaia de parcurs pe care a aprobat-o Guvernul și Parlamentul ca răspuns la concluziile Consiliului Uniunii Europene privind Republica Moldova din luna februarie este prezentată de

către Guvern ca fiind cea măsură care vine să grăbească implementarea angajamentelor-cheie menționate de UE – sectorul justiției, sectorul financiar-bancar, lupta eficientă, nu selectivă, cu corupția. În ce măsură Guvernul va reuși să implementeze acea foaie de parcurs urmează să vedem la sfârșitul lunii iulie, care este termenul-limită pentru realizarea ei.

Până la urmă, ceea ce contează cel mai mult la moment - și acest lucru îl menționează toți partenerii – este faptul că există multe chestiuni care trebuie depășite. Și acest lucru se referă nu doar la aspectul legislativ, pentru că pe dimensiunea legislativă încă se mai bifează anumite rezultate. Problema-cheie constă în modul în care funcționează instituțiile de drept și modul în care are loc lupta cu corupția, de pe o parte. Iar pe de altă parte, modul în care funcționează sectorul financiar-bancar. Aceștia sunt pilonii de bază pentru o anumită stabilitate. Și acest lucru urmează să vedem în ce măsură va fi depășit, inclusiv în contextul discuțiilor cu FMI.

■ **Lina Grău:** Să ne referim și la dialogul politic cu Uniunea Europeană. Acum doi-trei ani, Republica Moldova era povestea de succes, veneau mesaje de susținere din partea partenerilor europeni. Acum vedem foarte multe mesaje critice. Credeți că este vorba despre o schimbare temporară de paradigmă, sau Republica Moldova va avea nevoie de ceva mai mult timp ca să recupereze încrederea pierdută?

■ **Iulian Groza:** Cu siguranță vom avea nevoie de mai mult timp, dar, mai mult decât atât, vom avea nevoie de rezultate concrete, de punerea în aplicare a reformelor, de voință politică clară în acest sens. Acest lucru l-au menționat și partenerii de la Bruxelles, în cadrul ultimei reuniuni a Consiliului de Asociere.

Și până la urmă noi vedem că guvernarea într-un fel sau altul nu are încotro decât să pună în aplicare reforme concrete.

Problema este modul în care derulează acest lucru. Deocamdată suntem la etapa de promisiuni și declarații. Dar sunt anumite fapte care vedem că vin în contradicție cu promisiunile și declarațiile făcute.

Modul în care se iau deciziile în sectorul justiției, modul în care se numesc judecătorii, modul în care are loc lupta cu corupția în Republica Moldova – toate acestea deocamdată indică asupra faptului că nu există o instituție a justiției cu adevărat independentă de factorul politic, nu există o justiție care nu ar putea fi catalogată ca fiind una subiectivă. Este și factorul fraudei bancare care, cu siguranță a schimbat imaginea Republicii Moldova atât în interior, cât și în afară.

Dacă e să ne uităm la evoluția dialogului Republica Moldova – Uniunea Europeană, probabil, într-adevăr, momentul culminant a fost anul 2014, când promisiunile guvernării pro-europene cu privire la noua agendă de relații cu UE prin Acordul de Asociere, cu privire la regimul fără de vize au fost practic realizate.

Și cel mai probabil moment de schimbare, de turnură, a fost situația de după alegerile parlamentare din noiembrie 2014, când partidele pro-europene au primit totuși un vot, societatea atunci confirmând că există un sprijin pentru opțiunea pro-europeană. Însă acele partide nu au reușit să creeze o guvernare care să continue agenda reformelor.

Vom avea nevoie acum de mai mulți ani pentru a recupera această încredere. Și această încredere va depinde foarte mult de modul în care guvernarea va înțelege să răspundă așteptărilor cetățenilor și de modul în care va exista o evoluție în special pe lupta cu corupția politică, corupția la nivel înalt.

La începutul anului curent dialogul cu UE a cunoscut o anumită schimbare în raport cu sfârșitul anului trecut. UE a fost nevoită practic să susțină crearea unui guvern. Pentru că țara era - și continuă de fapt să fie – într-o criză, și UE nu a văzut o altă

alternativă. Sau, exista o alternativă, care a fost promovată ca o stafie – că în cazul în care totuși se creează condiții pentru alegeri anticipate, acest lucru ar putea să aducă la putere forțe anti-europene, anti-reformă în Republica Moldova. Și practic UE a judecat foarte simplu – între două rele a ales probabil răul cel mai puțin rău.

În acest fel, atitudinea Uniunii Europene a devenit una pragmatică, dar rezervată. Concluziile Consiliului de Miniștri ai UE din luna februarie arată foarte clar că retorica UE a trecut de la mesaje generale cu privire la necesitatea reformelor, sau luptei cu corupția, sau independenței justiției, sau depolitizării instituțiilor în general la niște chestiuni foarte concrete. În concluzii sunt 10 condiții care au fost preluate practic și în Foaia de parcurs a autorităților de la Chișinău.

Dincolo de acest lucru, ce observăm în abordarea UE este pragmatismul – asistența directă bugetară a fost suspendată, ceea ce este o problemă foarte mare pentru Republica Moldova. Această asistență poate fi reluată doar în cazul în care există o înțelegere cu FMI, ceea ce presupune o stabilitate economică și macrofinanciară și rezolvarea problemelor în sectorul financiar-bancar. Dar chiar dacă asistența aceasta bugetară a fost suspendată, UE a continuat să sprijine Republica Moldova prin proiecte de asistență tehnică, dar și prin proiecte care, probabil, dincolo de consiliere, să facă și o meta-monitorizare a proceselor politice și guvernamentale din Republica Moldova. Și aici vedem cum s-a consolidat Misiunea UE de consiliere de nivel înalt – s-a mărit numărul acestor misiuni la 25, consilierii au mers în mai multe instituții decât cele guvernamentale – în Parlament, în instituții regulatorii. Acest lucru arată că UE continuă să aibă un interes pentru ca Republica Moldova să fie reformată.

Și tot un element important este că UE a început să ofere mai mult sprijin pe de o parte în efortul de comunicare pentru a contrabalansa propaganda

anti-europeană în Republica Moldova, dar pe de altă parte puțin și-a schimbat abordarea în susținerea societății civile în Republica Moldova. Practic acum există mai multe programe din partea UE și a unor fundații europene care încearcă să susțină societatea civilă din Republica Moldova.

Ceea ce mă duce la ideea că relația noastră cu UE se structurează nu doar cu instituțiile guvernamentale. Relația este mai mult cu Republica Moldova și acest lucru trebuie să fie foarte clar pentru toți. Iar interesul UE sigur că este ca să influențeze aceste procese cât mai pozitiv pentru ca să pună presiune pe guvernare și să susțină efortul inclusiv din partea societății civile și a comunității, pentru ca guvernarea să facă o schimbare.

■ **Lina Grău:** Un aspect foarte important al Acordului de Asociere a fost și Acordul de Liber Schimb. La Institut ați făcut o analiză a acestui document. În linii mari se poate spune că Republica Moldova beneficiază de comerțul liber cu UE la volum maxim?

■ **Iulian Groza:** Din punctul de vedere al cifrelor, există o anumită dinamică pozitivă, dar cu siguranță potențialul comerțului cu UE deocamdată nu este valorificat pe deplin. Motivul este, iarăși, viteza cu care se mișcă instituțiile noastre în punerea în aplicare a acelor condiții care să creeze premise pentru ca exportatorii noștri să poată să accedă pe piața UE. Vorbim despre standarde sau măsuri sanitare și fitosanitare.

Și aici UE a oferit și oferă în continuare sprijin instituțiilor guvernamentale, dar și agențiilor economice, pentru că aceștia să cunoască mai mult despre oportunitățile de acces pe piața UE.

Faptul că Republica Moldova a fost foarte mult timp dependentă de piața din Est a făcut ca agenții economici din Republica Moldova să creadă că este mult mai greu să accezi pe piața UE din cauza acestor standarde. Dar acolo unde a existat

voință, acolo s-a reușit – uitați-vă pe sectorul vitivinicol, unde a existat suport pentru modernizarea sectorului din partea UE, prin Banca Europeană pentru Investiții. Și acolo sectorul s-a modernizat și agenții economici au reușit să învețe cum să meargă pe piața UE, chiar dacă este o piață foarte plină de produse vitivinicole.

Același lucru probabil trebuie să-l consolidăm și pe dimensiunea produselor agroalimentare. Fructele și legumele sunt atuul nostru și trebuie să încercăm să susținem efortul de modernizare a sectorului respectiv.

■ **Lina Grău:** Unul dintre beneficiile majore pe care le au cetățenii moldoveni de pe urma relației cu UE și pe care, de altfel, unii deja practic nici nu-l mai observă este circulația liberă în UE. S-au făcut doi ani de când cetățenii moldoveni circulă liber în UE. În ce măsură acest aspect poate continua să aducă beneficii Republicii Moldova pe termen mediu și lung? În UE există tot mai multe discuții acum privind posibilitatea limitării accesului fără vize pentru țări ca Ucraina și Georgia, după ce regimul va fi liberalizat pentru aceste țări. Există riscul ca și Republica Moldova să ajungă în situația de a fi o zonă discutabilă sub acest aspect, având în vedere problemele de securitate din regiune?

■ **Iulian Groza:** Probabil beneficiul regimului fără de vize cu UE poate fi deja simțit și văzut în Republica Moldova, unde sunt peste 600 de mii de cetățeni care au beneficiat de acest regim în ultimii doi ani. Inclusiv din regiunea transnistreană sunt peste 100 de mii de cetățeni care au folosit acest regim. Pe de altă parte, vedem că modul în care se implementează regimul fără de vize cu UE nu creează anume întrebări cu privire la încălcări sau premise pentru anumite discuții de a revedea regimul fără de vize cu Republica Moldova. Încălcările sau cifrele de neîntoarcere sunt foarte mici.

Pe scurt – regimul fără de vize a

funcționat și funcționează. Și modul în care el acționează în Republica Moldova probabil este și trebuie să fie un exemplu și un argument în plus pentru ca UE să ia o decizie totuși pozitivă în raport cu Georgia și Ucraina.

Sigur că criza refugiaților cu care se confruntă pe moment UE influențează dezbaterile interne cu privire la regimul fără de vize. Probabil că Republica Moldova atunci, în 2014, a reușit să treacă ca prin urechea acului – noi am folosit la maxim această oportunitate. Dacă nu reușeam atunci, poate mai târziu ne-ar fi fost mult mai greu să obținem regimul fără de vize cu UE.

În cazul nostru, dar și în cazul Ucrainei și Georgiei, însăși ideea regimului fără de vize vine să ofere anumite oportunități și beneficii pentru cetățeni în primul rând. Nu cred că ideea suspendării regimului de vize într-un fel sau altul ar putea fi discutată la modul practic. Noi, din regiunea dată, deocamdată nu reprezentăm un risc migrațional pentru UE și cifrele confirmă acest lucru.

În context geopolitic sau politic – cu atât mai mult, nu cred că vina pentru modul defectuos în care se implementează reformele, pentru modul în care funcționează guvernarea trebuie pusă pe cetățeni. Cetățenii și așa au nevoie de mai multă libertate pentru a putea interacționa cu UE, pentru a vedea aceste valori cum se aplică în practică și a le aduce acasă.

■ **Lina Grău:** Climatul politic din Republica Moldova în ce măsură este benefic, favorabil unui parcurs european al Republicii Moldova?

■ **Iulian Groza:** Cu siguranță climatul politic actual din Republica Moldova nu vine să favorizeze o avansare a relației cu UE. Dacă în 2014 noi discutăm serios despre promovarea pe agenda discuțiilor la nivelul UE a ideii depunerii unei cereri de aderare, în prezent în interiorul Republicii Moldova, dar și în UE nu se

mai discută despre acest lucru, se discută despre cum să se stabilizeze situația.

Fără argumente practice, concrete, ne va fi foarte greu să mai discutăm într-o perspectivă medie despre ideea aderării la UE. Primul lucru care trebuie să fie realizat este să avem mai multe rezultate la punerea în aplicare a Acordului de Asociere. Acum, în vară, se vor începe discuțiile asupra Agendei de asociere pentru perioada următoare, având în vedere că cea actuală se încheie în iulie. Este o oportunitate foarte bună de a încerca de a seta niște priorități care să genereze schimbarea.

Pe termen scurt, pe termen mediu, accentul cred eu trebuie pus pe sectorul justiției și pe anticorupție. Fără o anumită schimbare de situație în aceste domenii ne va fi foarte greu să promovăm o agendă cu adevărat de reforme avansată în relația cu UE.

Probabil că în cazul Republicii Moldova noi ar fi trebuit să discutăm cu UE despre o misiune permanentă în domeniul instituțiilor de drept, cu specialiști care să vină nu doar să ofere consiliere, ci să și ajute să consolideze o instituție care cu adevărat să fie independentă de actul politic. Și, doi, probabil să ar fi bine, având în vedere importanța acestui domeniu, să se introducă un mecanism similar celui care a fost introdus pentru România în

calitate de țară-candidată – un mecanism de verificare pentru a ține pulsul pe guvernare în domeniul respectiv.

■ **Lina Grău:** Unde este factorul de europeanizare în societatea moldovenească, dacă în zona clasei politice lucrurile stau atât de prost?

■ **Iulian Groza:** Nu aș fi atât de categoric. Pe dimensiunea politicului există totuși actori politici care continuă să promoveze ideea integrării europene. Și apropo, dacă ne uităm în sondaje, percepția generală în societate este totuși una de simpatie puternică în raport cu UE, chiar dacă este influențată puternic de decredibilizarea integrării europene, pentru că aceasta a fost excesiv de mult asociată cu politicul. Există oportunități, există cei care mai promovează acest lucru. Din păcate, mulți din ei sunt în opoziție deocamdată și nu pot să influențeze puternic evoluțiile. Dar în societate eu cred că o responsabilitate mere revine societății civile, organizațiilor neguvernamentale.

Integrarea europeană nu trebuie să fie contrapusă altor vectori sau altor procese de integrare. Eu cred că noi vom câștiga mai mult dacă vom umple acest proces cu conținut și dacă vom promova integrarea europeană ca un model de dezvoltare. Pentru că eu sunt sigur că în Republica Moldova toți cetățenii își doresc să scăpăm de corupția politică,

toți cetățenii vor să depășim situația în domeniul sărăciei, toți își doresc instituții funcționale eficiente, drumuri mai bune... Și aceste lucruri nu le putem găsi în Est – nu văd foarte multe exemple sau rezultate care ar demonstra că modul în care funcționează instituțiile de drept sau instituțiile de stat, modul în care este organizat sistemul politic în țările din Est ar avantaja cumva procesul de transformare a Republicii Moldova. Nu văd acest lucru și nimeni nu poate să mă convingă. Dar am văzut acest lucru în țările Europei Centrale și de Est care s-au angajat într-un proces autentic de integrare europeană.

Foarte mult îmi doresc ca în Republica Moldova integrarea europeană să devină o chestiune de consens, să nu existe discuții dacă trebuie sau nu să continuăm acest proces, dar să existe dezbateri și discuții asupra modului cum să fie realizat acest lucru. Această retorică cred că trebuie promovată mai mult în societate de către organizațiile neguvernamentale, de către liderii de opinie, pentru ca cetățenii noștri să înțeleagă mai bine ce înseamnă integrarea europeană și în acest fel să responsabilizeze și politicul să depășească abordarea simplistă de contrapunere a vectorilor geopolitici. Această contrapunere nu contribuie la consolidarea societății, ci, din contra, după cum vedem în sondaje, asta divizează societatea în tabere.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).